

Handläggare
Annika Rosbring
Telefon: 08-508 35 480**Till**
Arbetsmarknadsnämnden
den 25 augusti 2020**Ärende 7****Yttrande över remiss av Betänkandet "Ökad trygghet för visseblåsare" (SOU 2020:38)***Remiss från Kommunstyrelsen, dnr KS 2020/987***Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut**

1. Arbetsmarknadsnämnden hänvisar till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.
2. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att justera paragrafen omedelbart.

Karina Uddén
arbetsmarknadsdirektörKarin Eriksson-Bech
utvecklingschef**Sammanfattning**

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet betänkandet *Ökad trygghet för visseblåsare (SOU 2020:38)* till arbetsmarknadsnämnden för yttrande.

Utredningen som lett fram till betänkandet *Ökad trygghet för visseblåsare* har haft i uppdrag att bedöma och lämna förslag till hur Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visseblåsardirektivet) bör genomföras i svensk rätt. Utredningen föreslår att visseblåsardirektivet huvudsakligen ska genomföras genom en ny lag. Den nya lagen ska gälla inom all privat och offentlig verksamhet, lagen ska inte inskränka det skydd som redan finns utan komplettera det.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att genom inrättande av interna och externa rapporteringskanaler, och ökad skydd för fler kategorier av rapporterade personer ges förutsättningar för ökat förtroende från allmänheten och tryggare arbetsplatser. Förvaltningen konstaterar att stadens och nämndens verksamheter berörs specifikt

av att även praktikanter omfattas av ett ökat skydd. Vidare konstateras att utredningen däremot inte föreslår ett generellt skydd för personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska insatser. Förvaltningen har ingen avvikande åsikt i dessa delar då personer i arbetsmarknadspolitiska program omfattas av uppföljning av åtgärder m.m. på ett sätt som bör ge de möjligheter som behövs för att upptäcka och åtgärda missförhållanden.

Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet *Ökad trygghet för visselblåsare (SOU 2020:38)* till arbetsmarknadsnämnden för yttrande.

År 2019 initierades utredningen med uppdrag att bedöma och lämna förslag till hur Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsardirektivet) bör genomföras i svensk rätt. Betänkandet överlämnades till regeringen i juni 2020. I uppdraget har ingått att föreslå inom vilka områden en ny svensk reglering ska gälla och bedöma hur denna reglering förhåller sig till andra regelverk, samt att föreslå nödvändiga författningsåtgärder för att genomföra direktivets krav dels på skydd för rapportering och berörda personer, dels på interna och externa kanaler och uppföljning av rapportering. Syftet med direktivet är att stärka kontrollen av att unionsrätten och unionspolitiken efterlevs på särskilda områden, så som offentlig upphandling, finansiella tjänster och säkerhet i nätverks- och informationssystem. Det ska ske genom gemensamma miniminormer som tillgodoser en hög skyddsnivå för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

Visselblåsarlagen (2016:749) gäller i Sverige sedan den 1 januari 2017. Lagen innehåller bestämmelser som ger ett särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Lagen ger skydd för anställda och inhyrda arbetstagare. Den ger skydd vid internt larm, liksom externt larm om det sker med fog för misstankar.

Utredningen föreslår att visselblåsardirektivet huvudsakligen ska genomföras genom en ny lag som ersätter lagen (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. Den nya lagen ska gälla inom all privat och offentlig verksamhet, det vill säga inte endast inom de områden och vid de överträdelser som omfattas av visselblåsardirektivets tillämpningsområde. I svensk rätt finns skydd för visselblåsare i bland annat grundlagarna, anställningsskyddslagen,

medbestämmandelagen och i rättspraxis. Den nya lagen ska inte inskränka det skydd som redan finns utan komplettera det. Sektorsspecifika bestämmelser om rapportering av överträdelser bör därför ha företräde framför motsvarande bestämmelser i den nu föreslagna lagen. Den nya lagen ska inte ersätta, utan komplettera även befintliga föreskrifter om rapportering av överträdelser av EU-rätten.

En rapporterande person ska definieras som en fysisk person som i ett arbetsrelaterat sammanhang får del av information om missförhållanden och rapporterar den. Enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att rapporterande personer under vissa förutsättningar ska vara skyddade mot represalier av olika slag. Det ska både inom privat och offentlig sektor inrättas särskilda interna funktioner för rapporteringen (*interna* rapporteringskanaler och förfaranden) liksom att utse behöriga myndigheter som ska ha funktioner för rapportering av överträdelser inom annan offentlig eller inom privat verksamhet (*externa* rapporteringskanaler och förfaranden).

Den rapporterande personen ska kunna välja att rapportera internt först eller direkt via externa rapporteringskanaler. Rapporteringen ska noggrant följas upp av den eller de behöriga personerna och den rapporterande personen ska få återkoppling om vilka åtgärder som har vidtagits eller planeras att vidtas. Vid intern rapportering är tidsfristen för återkoppling högst tre månader. Det centrala i en visselblåsarfunktion är enligt direktivet att bedöma riktigheten av de påståenden som framställs i rapporten, dvs. att utreda om det föreligger ett missförhållande eller inte. Den som har en visselblåsarfunktion ska se till att det finns tydlig och lättillgänglig information om hur en rapporterande person ska gå till väga för att rapportera. Arbetsmiljöverket ska utöva tillsyn över att arbetsgivare inrättar interna rapporteringskanaler och förfaranden.

Utredningen föreslår att 19 myndigheter utses som behöriga myndigheter och därmed vara skyldiga att inrätta externa rapporteringskanaler och förfaranden för att ta emot, lämna återkoppling om och följa upp rapporter om överträdelser av lag eller andra föreskrifter inom de områden som omfattas av visselblåsardirektivets tillämpningsområde.

Det nya direktivet inkluderar fler personer än nuvarande lag och syftar till att ge ett enhetligt skydd av personer som avslöjar missförhållanden och oegentligheter inom hela Europeiska Unionen. Utredningen föreslår att kretsen av personer som ska ha

skydd ska vara arbetstagare, egenföretagare, volontärer och praktikanter, personer som ingår i ett företags förvaltnings-, lednings- eller tillsyns-organ, och aktieägare som är verksamma i bolaget. Personerna ska ha skydd innan tillträde, t.ex. under en rekryteringsprocess, och efter att de har slutat inom en verksamhet om de fått del av information under den tid som de var verksamma. Det ställs krav på dokumentation och bevarande av rapporter som kommer in via interna eller externa rapporteringskanaler. Det ska råda sekretess hos en myndighet för uppgifter i ett ärende som kan identifiera rapporterande personen, om uppgiften har inkommit genom en intern eller extern rapporteringskanal.

Skyddet ska gälla vid rapportering av information om missförhållanden om det finns ett allmänintresse av att de missförhållanden som rapporteras kommer fram. Information som endast rör den rapporterande personens egna arbets- eller anställningsförhållanden ska endast omfattas i undantagsfall. Rapportering av medvetet falsk information ska inte skyddas.

Arbetsgivare med 50 eller fler arbetstagare ska vara skyldiga att ha interna rapporteringskanaler och förfaranden för rapportering och uppföljning. Arbetsgivare ska se till att det finns information som är tydlig och lättillgänglig om hur rapportering ska göras och om meddelarskydd. Det ska vara möjligt att genom kanalerna rapportera skriftligt eller muntligt vid ett fysiskt möte. Rapporteringen ska bekräftas och den rapporterande personen ska få återkoppling om uppföljningen av rapporteringen. Arbetsgivare som har 50 till 249 arbetstagare samt kommuner och regioner ska kunna dela på hela eller delar av funktionerna.

Den kommunala självstyrelsen innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommuner och regioner. Utredningens förslag påverkar i viss mån kommunernas och regionernas möjlighet att bestämma hur de ska bedriva och organisera sin verksamhet i och med att det införs ett krav på att inrätta interna rapporteringskanaler för samtliga kommuner och regioner med 50 eller fler arbetstagare. Skyldigheten införs för dem i deras egenskap av arbetsgivare.

Utredningen föreslår att det ska finnas statsbidrag som kan lämnas till arbetsmarknadens parter och andra organisationer för att dessa ska lämna information och rådgivning till personer som omfattas av lagens skydd.

Utredningen ser att skydd för rapporterade personer samt trygga och förtroendeingivande rapporteringskanaler kan bidra till att bryta tystnadskulturer. Det kan gälla tystnadskulturer som finns kring sexuella trakasserier och könsbaserat våld. Förslagen förväntas därför kunna bidra till att fler kvinnor och män vågar rapportera om erfarenheter av sexuella trakasserier och våld på arbetsplatser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklings- och utredningsstaben vid arbetsmarknadsförvaltningen.

Arbetsmarknadsförvaltningens synpunkter och förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att det är viktigt ur förtroende- och demokratiperspektiv att det finns ett skydd för att uppmärksamma missförhållanden. Genom inrättandet av en visselblåsarfunktion kan förtroendet för både offentliga och privata verksamheter hos ägare, kunder och allmänheten stärkas. Att tryggt kunna lyfta missförhållanden, och att på ett strukturerat sätt utreda dessa för att eventuellt åtgärdas, ger förutsättningar för uppföljning, ansvarutkrävande och därmed grund för demokratiska processer. Förvaltningen anser även att det kan främja att fler vågar rapportera missförhållanden och därmed få som effekt att fler personer rapporterar kränkningar, sexuella trakasserier och våld, och därmed säkerställa en mer jämställd och trygg arbetsplats för alla.

Utredningen föreslår att kretsen av personer som inkluderas i skyddet ska vara arbetstagare, egenföretagare, volontärer och praktikanter, personer som ingår i ett företags förvaltnings-, lednings- eller tillsyns-organ, och aktieägare.

För arbetsmarknadsnämndens verksamheter specifikt innebär förslaget att då fler personer än i nuvarande lagstiftning inkluderas, utökas skydd till att gälla även praktikanter. I utredningen framgår att deltagare i arbetsmarknadspolitiska program i vissa fall även skulle kunna omfattas av begreppet praktikanter. Utredningen har övervägt om deltagare i arbetsmarknadspolitiska program generellt bör inkluderas som en egen kategori i den nya lagen. Dessa personer har inget skydd enligt den befintliga visselblåsarlagen. Det nya förslaget medför dock ett förtydligande och ökat skydd för vissa. Utredningen bedömer i övrigt att personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program i regel inte står i en sådan ställning i förhållande till en arbetsgivare eller annan som bedriver en verksamhet att det är motiverat att införa ett mer långtgående skydd i detta sammanhang.

Arbetsmarknadsförvaltningen konstaterar att deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program befinner sig i viss beroendeställning till arbetsgivare och andra för stöd, återkoppling och referenser, samt i viss mån kopplat till försörjning. Det finns dock en stödstruktur kring personer i denna typ av program så att eventuella missförhållanden kan lyftas genom redan etablerade rutiner. Genom dessa kan missförhållanden registreras, eventuell insats, arbetsträning eller fortsatt samarbete med annan part kan därmed avbrytas. Förvaltningen kan därmed instämma i att det är tydligt nog att praktikanter inkluderas i det nya förslaget, men att det inte anses nödvändigt att ytterligare särskilja deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program.

Arbetsmarknadsförvaltningen samarbetar idag inte bara med arbetsgivare, utan även med civilsamhället vilket engagerar volontärer. Förvaltningen ser att det är positivt med möjlighet att inte enbart personer som är anställda, utan personer som är aktiva inom verksamheter på olika sätt inkluderas i förslaget. Detta skapar trygghet för fler och möjlighet att lyfta missförhållanden som sker i olika typer av verksamheter inom en rad områden.

Slutligen anser förvaltningen att för den föreslagna nya lagen ska ge effekt är det av vikt att tillhandahålla tydlig information om interna rapporteringskanaler, möjlighet att vända sig till externa rapporteringskanaler samt vilket skydd som finns för rapporterande personer efter den föreslagna nya lagens införande år 2021.

Bilaga

1. Remiss: Betänkandet *Ökad Trygghet för visseblåsare (SOU 2020:38)*